

בראשית ב

חסד בלי גבול⁶ (וואָרום כשם ווי דער אויבערשטער איז „אין סוף“, אזוי זיינען מדותיו אין סוף).

דערפאר געפינט מען דעם ענין הריבוי ביותר (דוקא) אין די נבראים פון יום חמישי — דגים⁷ — כמשנ׳ „וידגו לרוב בקרב הארץ“

[וואָס דאָס (ברכת דגים) איז אויך נוגע צו דעם אדם, ווי די גמרא זאָגט¹⁰: בתולה נשאת בריעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בוי ברכה לדגים — דאע״פ אז בששי „נאמרה בוי ברכה לאדם“¹¹ (און דאָ רעדט זיך דאָך וועגן

א. די גמרא זאָגט אין מס׳ שבת: האי מאן ד(נולד) בחמשה בשבא יהי גבר גומל חסדים מ״ט משום דאיברו ב׳ דגים ועופותי (שאין טורחין לאוכלין אלא ניזונים בחסדו של הקב״ה רש״י).

דאָרף מען פאַרשטיין: די גמרא זאָגט אין יבמות: „שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים כ׳ וגומלי חסדים“ — והיינו אז די מדה פון גמילות חסדים איז „בטבע כל ישראל בתולדותם“ — איז וואָס איז דער אויפטו אין דעם „יהי גבר“ גומל חסדים פון אַ נולד „בחמשה בשבא“, לגבי דער מדה פון גמילות חסדים „שכטבע כל ישראל בתולדותם“?

ב. ויש לומר, אז דער ביאור אין דעם איז נרמז אין לשון רש״י „ניזונים בחסדו של הקב״ה“:

דער יתרון פון יום חמישי (של מעשה בראשית) איז, וואָס דעמאָלט האָט מאיר געווען „חסדו של הקב״ה“ וואָס איז אַ

6 עיד המבואר בענין כ״ז דורות לפני מ״ת שהיו ניזונים בחסדו של הקב״ה (פסחים קיח, א) — שקבלו חיותם מבחי׳ רב חסד׳ שלמעלה מהשתלשלות [אוה״ת בראשית (כרך ב) רפח, א. קונטרס ומעין מאמר ח ואילך. ועוד. וראה בארוכה ד״ה יהי בשלח בסה״מ תקסיב (ע׳ קמו ואילך), תרא, תריח (פ״ב ואילך) ואוה״ת (ע׳ שסא. כרך ז ע׳ ב׳תרנד ואילך). ועוד] — ולכן האריכו ימים (ראה תקיז ת״ע בסופו. לקרי׳ ברכה צג, ריש ע״ד. וראה לקי׳ חסד ע׳ 66 ואילך).

7 תניא ח״ב פ״ז (פד, סע״א). וראה אגה״ק סי׳ החילוק בין חסד עולם ורב חסד׳ שהוא בכחי׳ א״ס ובליג׳. וראה הערה הקודמת.

8 להעיר מחדאג מהרש״א שבת שם. שגמל חסד עמהם (דגים ועופות) ליתן להם ברכה שלא יהיו חסרים. וע״פ המבואר בפנים אולי יש להוסיף, ששייך גם לטבע הריבוי יש בדגים (וגם בעופות) — ריבוי יותר מבהמות וחיות.

9 ויחי מח, טז.

10 כתובות ה, א.

11 פרשתנו שם, כב.

12 פרשתנו שם, כח.

13 כתובות שם — שלכן אלמנה נבעלת בששי

(שם).

1 קנו, א.

2 פרשתנו א, כ ואילך.

3 עט, א. ועוד.

4 ל׳ אדה״ז — תניא ספ״א [ולהעיר דשם מבואר

טבע זה הוא (גם) מצד נפש הטבעית (שמצד ק״נ), ובאגה״ק סי״ב (ק״ח, א) — שהוא מצד נפש האלקית. ע״ש. וראה ליקוט פירושים כ׳ (קה״ת) לתניא פ״א ע׳ מה ואילך].

5 בפשטות יש לומר כי הסוגיא בשבת איירי במין האדם בכלל, כולל אוה״ע [ולהעיר מחדאג מהרש״א שם ד״ה חזון במצות — ב״ד מצות״].

אבל מכיון שמדובר שם גם בבני׳ (כמפורש בסוגיא שם) — מסתבר לומר, שגם בבני׳ יש חידוש במזלו (וטבעו) של הנולד ביום חמישי.

ניט נאר אויף וויפל ס'מאנט זיך מצד זיין
מדת החדש (וואס איז (כשמה) במדה
והגבלה, אעפ' ואפילו ווען ס'איז
„כדבעי" ל" למיעבד", נאר מסירת
נפש אויף חסד, אן קיין מדידה והגבלה.

ג. די כלי אויף „חסדו של הקב"ה
הבלתי מוגבל — איז דער ענין פון
ביטול²⁰:

כל זמן דער אדם פילט זיין אייגענע
מציאות, קען ביי אים ניט זיין דער ענין
פון חסד (פאר אן אנדער מענטשן) בלי
מדידה והגבלה; דוקא בשעת ער איז
מבטל זיין מציאות, ער פילט ניט (אזוי
פיל) זיין „איך" און זיינע אייגענע
רצונות וכו', קען ביי אים זיין „בכל
מאדך", למעלה ממדידה והגבלה.

און אויך דעם ענין געפינט מען
(נרמז) ביי דגים (וואס ביי זיי איז דא די
ברכה פון ריבוי בלי הגבלה) — די דגים
זיינען כל כולם מכוסים במים אזוי אז
עס זעט זיך ניט אן זייער מציאות, נאר
די מציאות המים המכסים עליהם.

— די גמרא זאגט²¹, אז ווייל „מים
מכסין עליהם" (אויף די דגים) דערפאר
איז „אין עין הרע שולטת בהם" (און
מהאי טעמא איז אויף זיי שורה ברכת ה'
ביותר²²): וי"ל, שבפנימיות איז „מים
מכסין עליהם" (ניט נאר שולל די שליטה
פון „עין הרע" (היפך הברכה), נאר)
אויך פועל אן ענין חיובי, דורכדעם זיי-
נען די דגים ראויים וכלים צו ברכת ה'.

נשואי האדם²³), איז אבער פאראן א
מעלה (אויך) אין דער „ברכה לדגים"
(בחמישי) לגבי „ברכה לאדם", וואס
דוקא ביי דגים איז דא דער ענין הריבוי
(„וידגו לרוב בקרב הארץ"), וואס דאס
איז²⁴ די מטרה פון נשואין „פרו
ורבו²⁵".

און דאס איז דער חילוק צווישן דעם
וואס כל ישראל זיינען גומלי חסדים
בטבעם און דער טבע גמילות חסד פון א
נולד ביום חמישי:

טבע החסד וואס איז פאראן ביי כל
ישראל בתולדותם איז מיט א מדידה
והגבלה, ובפשטות — מאיז גרייט צו
טאן חסד מיט אנדערע, אבער ניט אין אן
אופן אז מ'זאל זיין גרייט צו פארבויגן
אויף אלע אייגענע צרכים (אדער דורכ-
גיין צוליב דעם אנדערע שוועריקייטן):

משא"כ דער וואס איז נולד ביום
חמישי (ווען ס'איז מאיר חסדו של
הקב"ה) — איז ביי אים די טבע החסד
למעלה מהגבלה²⁶, ד.ה. זיין חסד איז

14) וראה כתובות שם (בתי הא'). ברכה דאדם
עדיף לאי."

15) להעיר מריטביא כתובות שם דלתי הב'
בגמ' שם — „ברכה דדגים עדיף משום שאין העין
שולטת בהם". וראה פני יהושע שם (בסברת המקשן
— לדעת התוס'), דברכה דדגים עדיף שהם פריין
ורבי יותר מכל הבריות כדכתיב וידגו לרוב."

16) ראה לקו"ש ח"ז סע' 174 ואילך (ושני).
ועוד.

17) פרשתנו א, כה. נח ט — א, ז. וראה רש"י
פרשתנו שם, כב (ביום ה') ד"ה ורבו.

18) אבל לאידך יש מעלה בטבע גמ' שבישראל
בתולדותם לגבי הנוול ביום חמישי (שוהו גם
באוה"ע, כגיל הערה 5) — כי עיני המזל כי
שבשבת שם עינים רק שמולידים „נטי קצת" לענין
מסוים (לח"מ להל' תשובה פ"ה היד). וראה בארוכה
לקו"ש חט"ו ע' 10 ואילך, משא"כ המדות טובות
בטבע כל ישראל בתולדותם הן מדות טובות
בפועל שמצד טבע נפשיותם.

19) כתובות סו, רע"א.

20) להעיר מהמבואר בהחילוק בין חסד
דאברהם וחסד דישמעאל (לקו"ת עקב י, ג ואילך.
תורה תולדות ד, א ואילך. אוה"ת וירא צ, סע"ב
ואילך. ועוד. לקמן ע' 80).

21) ברכות כ, סע"א. וש"נ.

22) דאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן
העין (תענית ח, ב). וראה חזקוני מהרש"א כ"מ פד,
א ד"ה אל תקרי.

ממילא אין אן אופן „כמו שעשה הקב"ה"
— א חסד בלי מדידה והגבלה.²⁴

ד. כל הנ"ל האט א שייכות מיוחדת
לדורנו זה:

דער ענין מיוחד (הנ"ל) פון „דגים“
איז פארבונדן מיט יוסף הצדיק, היות אן
די ברכה „וידגו לרוב בקרב הארץ“ איז
געזאגט געווארן בשייכות צו בני יוסף,
און ווי די גמרא²⁵ זאגט אן דערפאר איז
„אין עין הרע שולטת“ ביי „זרעו של
יוסף“ (ובדברי ר' יוחנן²⁶: אנה מורעא
דיוסף קא אתינא דלא שלטא ב' עינא
בישא).

און דאס איז די שייכות לדורנו זה —
וואס כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו, איז
שמו (הראשון) יוסף:

די הנהגה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר איז
געווען אין אן אופן פון „וידגו לרוב
בקרב הארץ“ — ער האט מפיץ געווען
די מעיינות פון תורת החסידות מיט א
התרחבות גדולה, אן קיין מדידה
והגבלה, אין אן אופן אז עס זאל דער-
גרייכן בכל מקום ומקום²⁷, אויך „בקרב
הארץ“ — אין דער „תוכיות“ פון ארץ
וארציות²⁸, ביי צו תחתון שאין תחתון
למטה ממנו (ובלשון הידוע²⁹: „פוצו
מעיינותיך חוצה — אין דעם חוצה שאין
חוצה ממנו) —

והביאור: מים זיינען דער מקור החיות
פון דגים³⁰, ביז אז דאס איז זייער אמת'ע
מציאות (וואס דערפאר האלט רשב"ג אן
„כל שהוא מבריית המים“ איז ניט חוצץ
בפני המים³¹), דאס הייסט, אז דגים
האבן אין זיך א תכונה פון „ביטול“ צו
מקור חיותם³² (און דערפאר איז ביי זיי
פאראן דער ענין פון ריבוי³³ למעלה
מהרגיל).

ועד"ז איז אין עבודת האדם: כדי צו
מערער זיין ביי זיך דעם אמת'ן, העכסטן
אופן פון גמילות חסדים, חסד בלי
הגבלה (וואס איז פארבונדן מיט „חסדו
של הקב"ה“) — פאדערט זיך די עבודה
צו פועל זיין ביי זיך דעם ביטול צו דעם
אויבערשטן.

און דאס איז תוכן כוונתו של רש"י
בפירושו אויפן פסוק³⁴ „ובו תדבקו“ —
„הדבק בדרכיו גמול חסדים . . כמו
שעשה הקב"ה: בשעת א איד דינט דעם
אויבערשטן אין אן אופן פון „ובו
תדבקו“, ער פועלט ביי זיך צו שטיין
אין א דביקות אמיתית מיטן אויבערשטן
(באופן אז ער פילט ניט זיין אייגענע
מציאות, נאר בלויז דעם אויבערשטן, צו
וועמען ער איז דובק) — דעמאלט „טוט
זיך“ ביי אים גמילות חסדים בדרך

(28) ראה בארוכה בכ"ז — לקו"ש ח"ד ע' 62
ואילך (וראה שם לפני — ע' 57 ואילך — שגם ע"ד
הפשוט כ"ה, שכוונת רש"י היא לגמ"ח שאין מחייבים
בה. ע"ש באורך).

(29) ברכות כ, סע"א. וש"נ.

(30) ראה לקו"ש ח"ג ע' 875 ואילך. חכ"ט ע' 295.
ועוד.

(31) להעיר מרש"י וראה ה, יח. וראה אגה"ק
סו"ס כח.

(32) (משלי ה, טז) — מענה מלך המשיח
להבעש"ט (אגה"ק דהבעש"ט המפורסמת — נדפסה
בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"ח).

(23) דכשפורשים מן המים מיד מתים (ע"ז ג,
סע"ב. ברכות סא, ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 363 הערה
1 ובשנה"ג שם).

(24) מקאות פ"ז מ"ז. ידיים פ"ב מ"ב. וראה
לקו"ש חכ"ז ע' 241 (ובנהסמן בהערה 45 שם).
(25) ולהעיר שגם „עופות“ אינם „חומריים“
ארציים כ"כ כמו בהמות וחיות, דנבראו מן הרקק
(חולין כז, ב. רש"י פרשתנו ב, ח (בסופו). שם, יט)
— ראה לקו"ש ח"ד ע' 1295. וש"נ.

(26) להעיר מתורת ההי"מ דמלאכים נצחיים יותר
מן הנשמות לפי שיש להם בחי' היראה (ביטול) יותר
מהנשמות (הוספות לארית הוצאת קה"ת סניז. וש"נ).
(27) ראה יג, ה.

און צוזאמען דערמיט האט ער ניט
חושש געווען פאר „עינא בישא“³³, מה
יאמרו הבריות („למה תתראו“³⁴).

און דאס איז אויך די הוראה בפועל
— אז מען דארף זיך עוסק זיין אין
הפצת המעיינות חוצה, מיט דער גרעס-
טער התרחבות, אז די מעיינות הבעש"ט
זאלן דערגרייכן בכל מקום ומקום. און
בשעת מען שטייט אין א תנועה פון
ביטול („ובו תדבקו“ וואס דאס ווערט
אויפגעטאן דורך „הדבק בתלמידי
חכמים“³⁵) — איז ניטא וואס צו חושש

זיין פאר „עינא בישא“, ועאכריכ ניט
פאר אנדערע שוועריקייטן כו',

און דורך דעם וואס מ'איז ממלא
בזריזות די שליחות פון „יפוצו
מעיינותיך חוצה“, וועט מקויים ווערן
נאך שנעלער — בזריזות — די הבטחה
פון מלך המשיח צום בעש"ט³⁶ אז
כשיפוצו מעיינותיך חוצה קא אתי מר
דא מלכא משיחא,
במהרה בימינו ממש.

(משיחת כ"ף מ"ח תשד"מ)

(33) ראה ספר השיחות תש"ה ע' 61.

(34) ל' הכתוב — מקץ מב, א.

(35) כמחזיל (ספרי הובא ברש"י) עה"פ (עקב יא,

כב) ולדבקה בו (נת' בתניא פ"ב).

(36) נסמן בהערה 32.

בראשית ג

מלאכתו אשר ברא גוי', וואס איז גע-
ווען נאָכן חטא' עץ הדעת'.

דאָס איז אַבער ניט קיין תירוץ
(מספיק), ווייל דער פסוק זאָגט דאָך
„אשר ברא אלקים לעשות“ — אַז דער
צורך „לעשות“ — צריך תיקון איז (ניט
אַ תוצאה פון דעם שפּעטערדיקן חטא,
וואָס האָט גורם געווען אַ קלקול אין
וועלט, נאָר) מצד דער בריאה עצמה —
דער „ברא“ איז געווען אין אַן אופן וואָס
„צריך תיקון“.

ב. וייל איינער פון די ביאורים אין
דעם:

דער ענין פון „ברא אלקים לעשות“
— אַז „הכל צריך תיקון“ — איז נתחדש
געוואָרן ביים השביעי, אַבער ניט מצד
דעם קלקול פון חטא עץ הדעת (מעשה
בני אדם, וועלכע איז געווען היפך
ד„ברא אלקים לעשות“), נאָר מצד דעם
טאָג פון יום השבת.

ד.ה. איז דער „זעלבער“ וועלט וואָס
(און ווי) „ברא אלקים“ — איז דאָ אַ
חילוק במצבה ווי זי איז בששת ימי
בראשית און ווי זי איז ביים השביעי:
לויט דער מעלה ומצב פון ששת ימי

א. עס שטייט אין מדרש': „כל מה
שנברא בששת ימי בראשית צריכין
עשיי' — „הדא' הוא דכתיב' אשר
ברא אלקים לעשות, אשר ברא ועשה אין
כתיב כאן אלא לעשות לומר שהכל
צריך תיקון“.

דאָרף מען פאַרשטיין: ווי שטימט דער
מדרש מיט'ן מאמר חז"ל, „עולם על
מליאתו נברא“, אַז „נבראו הדברים
(שבעולם) על מליאתו“ — ניט קיין
חסרים וואָס „צריכין עשיי, תיקון“?

לכאורה וואָלט מען געקענט ענט-
פערן ע"פ דברי המדרש' אַז „אע"פ
שנבראו הדברים על מליאתו כיון שחטא
אדה"ר נתקלקלו" — און דער פסוק
„אשר ברא אלקים לעשות“ שטייט דאָך
ביי יום השביעי (כ"י בו שבת מכל

- (1) ביר פירא, ו.
- (2) ל' (פי' המזחל) לרש"י לביר שם (וראה ביר
הנזאת תיאודור-אלבי בחילופי נוסחאות שם).
- (3) פרשתנו ב, ג.
- (4) ביר פירא, ז. וראה שם פירא, ו. פי"ג, ג
(וביפ"ת שם).
- (5) ביר פירא שם.

- (6) ברש"י לביר פירא שם, והרי לך כל מעשה
בראשית שחביבין לפניו דכתיב וירא אלקים את כל
אשר עשה והנה טוב מאד אעפ"י צריך תיקון —
אבל דורש ביאור נוסף: (א) לא ביאר מדוע איז
סתירה לטוב מאד. (ב) ועיקר: „טוב מאד“ אפ"ל
ע"י ומצד המעלה שישנה בעבודת האדם (ראה
לקריש חט"ז ס"ע 94 ואילך ובהנמנן בהערה 14 שם),
משא"כ בנוגע למחול. על מליאתו נברא.
- (7) כידוע שע"י חטא עה"ר נעשה ירידה בכל
העולמות.

- (8) שהי' ביים הששי בשעה עשירית (סנהדרין
לח, ריש ע"ב. ובכ"מ).
- (9) ואף שבמדרש (פירא שם) הובא זה לענין
מפני מה לא נתנה (המילה) לאדם הראשון (היינו
שמתחילת בריאתו הי' „צריך תיקון“ — מילה) — יש
לומר, שהחפצא דערלה כדבר מאוס (שצריך
להסיר) נתחדשה ע"י הירידה דחטא עה"ר, ולהעיר
שאדה"ר נולד מהול (אדר"כ פ"ב, ה. ובכ"מ), וכמיש
ביפ"ת לביר שם ד, לא האמין (הפילוסופוס)
במדרשות שאמרו בכ"מ שאדה"ר נולד מהול'.